

В 70-х роках В. Забашта, можна сказати, сам себе заперечив у соц-реалізмі. Взявши за основу колір малярства, як певний настроєвий, умовно-візуальний самовираз, він перебуває в залежності від "прийому письма", декларованого тим часом. "Осінь в Качанівці", "Хати на узгір'ї", "Сільська вуличка" – це той доробок, в якому колір, вкупі з динамікою техніки, прагнуть умовності, семантичної навантаженості експресії, за якими фігуративність прибирає умовності існуючого візуального краєвиду, який ми переживаємо уявно. Й що цікаво, українська душа мистця все-таки утримує його в організуючих межах (центричність композиції, змістовність зображення, атрибутика сільського пейзажу), хоча бурхливий натиск, експресіонізм почуттів мовби розчиняють об'єкт зображення.

Це організуюче, стримуюче начало згодом стало засадничим індивідуального "я" В. Забашти у "чистому малярстві". Наприклад, "Седнівська далечинь". Все та ж експресіоністична колірна гама, а от композиція кулісна. Вплив наїву очевидний, плани зображення чітко окреслені і самодостатні, а водночас змістово узалежнені. З огляду на стилістичні здобутки в сучасному українському пейзажі, бракує хіба що в цьому творі, як і в усьому, власне, "експресіонізмі" В. Забашти, підпорядкованості кольору пластичній акцентації.

Певно, відчуваючи цей брак, мистець компенсує його в портретному жанрі. "Василько", "Дівчина з гітарою", "Портрет дружини" тим і характерні, що в них синтезуючим, організуючим началом виступає малярський досвід від імпресіоністів до експресіоністів, коли пляма локалізується як знак, як українське почуттєве сприйняття об'ємно-просторового середовища.

Позаяк творчість В. Забашти репрезентує стилістичні засади малярства "відшумілого часу", зазначимо: тим, хто прямує в наступний вік, варто користатися з попереднього досвіду. Адже "школа" малярства – це надбання поколінь загалом української образотворчості.

- ◆
1. Василь Забашта.
Хата на узгір'ї.
Полотно, олія. 1970-і.
  2. Седнівська далечинь.
Полотно, олія. 1970-і.

**ТЕТЯНА ДУГАЄВА,
ІСТОРИК МИСТЕЦТВА**

ІМ'Я В МИСТЕЦТВІ

ЧЕРЕЗ КОЛІР І ПЛАСТИКУ (ІРИНА БЕКЛЕМІШЕВА)

НА БУКОВИНІ ІРИНА БЕКЛЕМІШЕВА ОСЕЛИЛАСЬ 1946 РОКУ. ЦЕЙ КРАЙ СТАВ МІСЦЕМ ТВОРЧОГО НАРОДЖЕННЯ МИСТЦЯ. ТВОРИ ДОВОЄННОГО ЧАСУ НЕ ЗБЕРЕГЛИСЯ. І САМЕ ПЕЙЗАЖАМИ БУКОВИНСЬКОГО ПЕРІОДУ ІРИНА УВІЙШЛА В ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА ЯК ВІДОМИЙ ХУДОЖНИК-ПЕЙЗАЖИСТ. ЇЇ ПОГЛЯД НА ПРИРОДУ УТВЕРДЖУЄ ВІРУ У ВІЧНО ПРЕКРАСНЕ БУТТЯ Й ГАРМОНІЮ ВСЬОГО ЖИВОГО.

Творчий метод мисткині ґрунтується на плернерних принципах письма, декоративному колористичному звучанні полотна; насамперед – на образних узагальненнях. Кожний пейзаж постає як високодосконала, напрочуд яскрава імпровізація. Втім, за такою легкістю – серйозна мистецька школа.

Ірина Беклемішева – родом з Ніжина Чернігівської губернії. Батько її був інженером, мати – артисткою, дядько – відомий російський скульптор, ректор Петербурзької академії мистецтв. Її мистецька біографія починається у довоєнні роки. 1927 року закінчила Київський художній інститут. Диплом захистила роботою "Гладильниця". Входила до мистецьких об'єднань, членом Спілки художників України стала в рік її заснування.

Ірині Беклемішевої пощастило на вчителів. Вона навчалась у пейзажному класі Миколи Бурачека та у Лева Крамаренка. Її наставниками були Федір Кричевський та легендарний Михайло Бойчук. Талановита учениця зазнала відчутного впливу високої живописної культури Миколи Бурачека (1871 – 1942) з її сонячною барвистістю та емоційністю. Свій досвід імпресіоністичних пошуків, декоративності, різноманітних колірних ефектів він втілював у творчому методі роботи на пленері. Любов до роботи на натурі Беклемішева взяла від нього на все життя. Формуванню її як майстра колориту сприяла і школа Лева Крамаренка (1888 – 1942), який прищеплював своїм учням уміння висловлювати кольором найтонші почуття. Ідею колористичної виразності твору Ірина Михайлівна пронесла через всю свою творчість. Неможливо собі уявити, що студентка не зазнала магічного впливу геніальної особистості та мистецької системи Михайла Бойчука (1882 – 1937). Він прищеплював інтерес і повагу до світового мистецтва та української народної традиції. Малярська школа М. Бойчука діяла в складі Асоціації революційного мистецтва України (АРМУ). Одним з членів її була І. Беклемішева. Пізніше було створено Об'єднання сучасних мистців України, яке стояло на засадах постсезаннізму, експресіонізму та супрематизму. Як член ОСМУ, Беклемішева взяла участь у I Всеукраїнській виставці у Харкові 1927 року.

Отже, художниця формувалась у сприятливій мистецькій атмосфері 20-х – початку 30-х рр., яка невдовзі змінилась на жорсткий тиск та переслідування "мистецької контрреволюції". Всі мистецькі організації були розпущені. Мистці мусили стати під гасла соціалістичного реалізму...

У творчому доробку І. Беклемішевої провідне місце посідає пейзаж. Були в неї і портрети, і побутові композиції, проте вірність пейзажу вона зберегла назавжди. Можливо, через те, що в цьому жан-

рі вона змогла зостатися на тих мистецьких позиціях, які здобула в молодості.

На особливу увагу заслуговують її пейзажі 40-х років. Це – напрочуд ліричні, позначені високим поетичним ладом роботи. Світла палітра цих полотен будується на синьо-сірій тональній градації. Вона збагачена суто плернерними прийомами з помітним інтересом до ефектів світла та взаємовпливів кольорів. Цікаво, що жіночі постаті, присутні в кожному з них, не є стафажними. Людина і природа цілком немов розчиняються одне в одному. Вони є одним цілим. Видається, що цими роботами ("На Буковині", "Паром. Буковина") Беклемішева піднімається до високого утвердження краси, гармонії.

Серед пейзажів 50-х років зустрічаються панорамні краєвиди ("Дніпро широкий"), в яких переважає традиційне трактування пейзажу "епічного звучання". В таких полотнах прочитуються деякі ознаки офіційного мистецтва, а саме: оповідна сухість та піднесений пафос. Відомо, що Беклемішева не утрималась у цих рамках. Натомість її приваблюють яскраві формальні рішення, пошуки колористичної виразності, передача миттєвості вражень. Цими роками писані деякі кримські пейзажі. У творах "Гурзуф", "Квіти над морем" відчутний інтерес до передачі гри колірних рефлексів, перетворення світла у колір, його декоративного звучання.

Помітне місце в доробку І. Беклемішевої посідають монументальні образи, для створення яких вона щоразу знаходить своєрідний ключ. Такими є історичні архітектурні пейзажі Кам'янець-Подільського та Хотина. В "Башті Кармелюка" вона вирішує завдання передачі напоєного літньою спекою повітря через палітру великих площин локальних кольорів. Чудовими є мотиви Хотинської фортеці, в яких художниця створила величний образ, що сповнений піднесеного відчуття доторку до славної іс-

торії народу. Привертає увагу образний лад твору "Хотинська фортеця. Стежки історії". Твір вражає величчям і підсилено драматичним звучанням образу. Точка зору вибрана зверху. Емоційне навантаження композиції несуть неспокоїні кругові ритми стежок, з якими контрастують чіткі вертикалі зубчастих мурів фортеці. Твір вражає величчям і підсилено драматичним звучанням образу.

Протягом 60-х років мисткиня часто пише карпатські пейзажі, композиції яких будуються на жвавій ритміці відкритих кольорів. Колір стає більш щільним, вагомим; письмо – пастозним; мазок – широким, дещо згладженим. Емоційна виразність досягається звучними сполученнями. Цікавими є образи природи у різні пори року. У весняних пейзажах гори й полонини вкриті ніжним зеленим килимом з радісними яскраво-жовтими ліхтариками первоцвіту. Аскетично стриманий твір "Пригріло сонце", в якому вишукано проявляють себе тонкі колірні сполучення. Перегукуються з ним і виняткової краси "Холодний струмок".

У 70-х роках колір набуває домінуючого значення і стає провідним виражальним засобом у творах Беклемішевої. Він поступово виступає як основа структури форми й набирає гостровиражених декоративних якостей. Саме такий – сміливий, дзвінкий та контрастний – колорит притаманний буковинській художниці. У мистецтві Ірини Беклемішевої приваблюють фактурність та декоративність. Їх носієм є також динамічний мазок пензля, а здебільшого – мастихину. У своїх вільно й соковито написаних пейзажах вона успішно розвивала ідею колірної виразності.

Є ще одна особливість творчості Беклемішевої. Карпатські мотиви, які вона пише, їй внутрішньо близькі. Це – гори понад струмком, містки через потік, вигини ріки або барвисті строкаті гірські ліси. Це є, напевно, визначальним моментом у процесі творення образу. Тому і захоплює подих від грандіозного, часом феєричного буання осінніх барв ("Під горою"). Саме осінні пейзажі Беклемішевої несуть в собі виразну суперечність. В них бринить напружена нота взаємодії життєвих сил природи: гір, неба, води, вітру, росту дерев, цвітіння трав... Через колір, його пластику і ритми малярка втілює довершену красу і різноманітність життєвих форм природи.

Творчість буковинської художниці Ірини Беклемішевої полонить як мистецькою майстерністю, так і душевною щедрістю. Справджуються слова Михайла Бойчука про те, що "хоча померли старі майстри, але живе їхнє вічно молоде мистецтво... Довершений твір мистецтва – не археологія, а вічно жива природа".

м. Чернівці